ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“ – БЪЛГАРИЯ
НАУЧНИ ТРУДОВЕ, ТОМ 56, КН. 1, СБ. Б, 2018 – ФИЛОЛОГИЯ,
PAISII HILENDARSKI UNIVERSITY OF PLOVDIV – BULGARIA
RESEARCH PAPERS, VOL. 56, BOOK 1, PART B, 2018 – LANGUAGES AND LITERATURE

LYRIZOVANÉ POHÁDKY KARLA ŠIKTANCE

Martina Salhiová
Masarykova unverzita

LYRIC FAIRY TALES BY KAREL ŠIKTANC

Martina Salhiová
Masaryk University

Karel Šiktanc (1928) is one of the Czech writers who became a prohibited Czech author before the year 1989. His lyric fairy tales *Královské pohádky* (Albatros, 1994*)*, *O dobré a o zlé moci* (Albatros, 2000), *Hrad Svícen* (Karolinum, 2009, 2017) and *Hora Zlodějka* (Karolinum, 2016) form a unique complex of poetic tales even though that some of them were created in a difficult time that was called forgotten time. They include a lot of songs, poems, poetisms and nelogisms that connect them to his poetry.

Key words: lyric fairy tales, Karel Šiktanc, Czech poetry

Karel Šiktanc se narodil 10. července 1928 v Hřebči u Kladna. Působil jako novinář, překladatel ruské poezie, textař a scénárista, ale především je básníkem českého národa, který ve svých básnických souborech pracuje s tématy kulturní paměť a zapomnění (např. vyhlazení sousední vesnice Lidice). Miroslav Červenka podotýká, že bohyní „Šiktancovy poezie je Mnemosyné, Paměť, a to jak v ontogenetickém smyslu vzpomínky na to, co spíná jedince s krajem dětství, tak – fylogeneticky – ve smyslu vědomí národa opětovně tvořeného v dějinách a dávné i moderní kultuře“ (Červenka 1996: 271). Šiktanc se stal básníkem národního mýtu, české historie a tradic.

Počátky jeho tvorby byly silně ovlivněny komunistickou ideologií a psaním budovatelské poezie. Deset let působil jako redaktor Československého rozhlasu, pracoval pro časopisy *Květen* a *Orientace*, které se snažily o uvolnění literatury z pout ideologie, a proto byly zakázány. Dalších deset let působil jako šéfredaktor nakladatelství *Mladá fronta*. Později vystupuje z komunistické strany, jejímž členem byl od roku

1955. Přestal vyhovovat požadavkům socialistické literatury, nejenže byl přinucen opustit své zaměstnání, ale i jeho soubor sedmi rytmizovaných textů *Mariášky* (1970) skončil téměř celý ve stoupě.

Tato sbírka vznikala ve stejné době jako autorovy pohádky, se kterými tvoří do jisté míry symbiózu. Čtenáři si je mohli přečíst až o dvacet šest let později, pohádky o dvacet čtyři let později. Při druhém vydání v 90. letech byly *Mariášky* charakterizovány jako povídky, ale v 70. letech jako básně v próze, lyrická próza či povídky, povídky/básně, autorem nazvané půl-příběhy, půl-sny. Přinášejí magickou atmosféru, popisují dětské hry i záhadné úkazy, tajemné formule, zaříkávadla, věštby pohádkových stařen. Text byl i neobvykle strukturován, odstavec začíná uprostřed věty, získává tak veršový charakter. Důležité jsou neotřelé básnické popisy, lyrické motivy, úsečné, elipsovité věty (Hruška 2010: 172 – 181).

Spisovatel byl odmítnut i jako pohádkář. *Královské pohádky* měly vyjít v nakladatelství Československý spisovatel na konci roku 1968, ale rukopis byl autorovi vrácen s odmítavým dopisem Ivana Skály.

Šiktanc později vykonával rozmanité činnosti – např. psal příležitostné verše pro dětské časopisy *Sluníčko* a *Mateřídouška,* vylepoval plakáty, pracoval jako údržbář tenisových kurtů na pražské Štvanici. Začal publikovat v samizdatu, v zahraničí, nebo pod krycími jmény, např. jeho nejznámější sbírka *Český orloj* (básně z roku 1971 – 1973) vyšla nejprve v samizdatu v roce 1974, v exilu v letech 1980 – 1981, oficiálně až v roce 1990.

Obdržel mnoho ocenění, např. v roce 1989 cenu Jaroslava Seiferta za sbírku *Srdce svého nejez*, v roce 2000 cenu Českého literárního fondu, v roce 2010 byl prezidentem České republiky vyznamenán medalií Za zásluhy.

Jeho tvorba pro děti je méně rozsáhlá, avšak svým přínosem nedocenitelná. Napsal několik scénářů na motivy pohádek (např. pohádky Jiřího Mahena a Vojtěcha Martínka, norské a orientální pohádky) a autorských scénářů pro Československou a Českou televizi, např. pohádky *Král, kejklíř a hvězdář* (1971), *Královna Černá růže* (1972), *Magnolia* (1972), *Pravda a lež* (1992), *Stříbrný a Ryšavec* (1998), *Paní mlha* (2000). Na vzniku televizní verze se do roku 1989 nemohl podílet oficiálně, pracoval pod krycími jmény statečných spolupracovníků (Hruška 2010: 280).

Mnoho scénářů připravil také pro Český a Československý rozhlas: např. veršovanou hru *Putování za králem* (1977, pod jménem Zdeněk Frýbort, 1990), *O králi Jasnozřivém a slepci převozníku* (1991), *Královna s vlčí tváří* (1992), *Král Kamenné srdce* (1993), *Nejčernější les* (1995), *Svatební šaty* (1995), *Hodiny pro nevěstu* (2000), *Sivá princka* (2001). Téměř ve všech pohádkách se díky tomu projevuje silná tendence k dialogičnosti. P. Hruška však namítá, že tato tendence je vlastní i

Šiktanci-básníkovi. Upozorňuje na to, že pomocí dialogů autor lépe prokreslil psychologické jednání postav (Doležalová 2015: 26).

Většina těchto pohádek a přepracovaných pohádkových scénářů byla později zařazena do čtyř pohádkových souborů *Královské pohádky* (Albatros, 1994, 9 pohádek), *O dobré a o zlé moci* (Albatros, 2000, 7 pohádek), *Hrad Svícen* (Karolinum, 2009, 6 pohádek) a *Hora Zlodějka* (Karolinum, 2016, 5 pohádek), které jsou charakterizovány jako kouzelné autorské pohádky utvářené pod vlivem tradiční folklorní pohádky (Hruška 2010: 281).

Šiktanc nejprve začal psát veršované knihy pro děti, které mají upoutat již svými netradičními názvy: *Pohádky chudé na řádky* (1962), *Kapela pana Anděla* (1965) a *Haló, tady je jaro* (1985), což je nerozsáhlé leporelo pro předčtenáře, které nemohl publikovat pod svým jménem, a tak mu jméno propůjčil Vladimír Pistorius. Z této veršované tvorby, kterou psal pro svého syna, když byl malý, byl později vydán výbor *Spadl buben do kedluben* (2005). Úsměvné básničky psané v daktylo-trochejském rytmu kladou důraz na rytmičnost, vykreslují drobnou událost s lehkým mravním ponaučením (Hruška 2010: 277).

L. Doležalová provedla „sondy“ do těchto imaginativních pohádek a Šiktancovy pohádky zařadila do oddílu *Ve stopách lidového vypravěčství*. Upozorňuje v nich na blízkost pohádce kouzelné převážně s mladými hrdiny, končící nalezením pravého partnera, pomocí příteli, usmířením kouzelných bytostí či nastolením odvěkého řádu. V některých pohádkách jsou motivy kouzel a nadpřirozených jevů oslabeny, či dokonce chybějí, např. v pohádce *Král ozvěny* je kníže z Nebesníže obyčejný podvodník, v pohádce *Král, kejklíř a hvězdář* je kejklíř vykreslen jako neúspěšný vrah (Šiktanc 1994). Princip souboje dobra a zla je pojímán v trochu jiném rozměru, výrazná polarita mizí (Doležalová 2015: 22 – 23), např. chybí potrestání kejklíře za druhý pokus o vraždu. Autor ve svých pohádkách zdůrazňuje, že dobro a zlo jde někdy těžko rozlišit, spíše zachycuje jejich vzájemnou koexistenci, propojenost a souvislost, hovoří o lidské možnosti je pochopit a samostatně si zvolit mezi nimi. Nazývá je pohádkami-poutí, protože prvek pohybu v prostoru je obsažen ve všech (Hruška 2010: 284 – 291).

Romana Ličková poukazuje na Šiktancovu vyprávěcí strategii, která je patrná nejvíce v počátečních a koncových pasážích, kde autor sugeruje ústní způsob vyprávění vlastní lidovým pohádkám – vypravěčovu subjektivní zaujatost dějem (Ličková 2004: 101 – 102): „když náhle, sper to ďas! – kdes nízko u země to temně, dutě prasklo“ (Šiktanc 1994: 98).

Autor pracuje s ustálenými formulemi lidové pohádky, využívá tří druhů začátků: tradiční, odkazující k lidové tvorbě, ale také poupravený (R. Ličkovou nazvaný kvaziklasický) s neurčitým pohádkovým místem a

časem, s představením hrdiny. Třetí způsob počátků R. Ličková nazvala narativním, čtenář vstupuje přímo do děje, informace o postavách a časoprostoru se dozvídá zpětně. Šiktanc tím přibližuje pohádkový svět obyčejnému, pozemskému (Ličková 2004: 102).

L. Doležalová se domnívá, že dedikování pohádek nakladatelstvím Albatros mladším čtenářům (8 let, 7 let) není příliš vhodné, pohádky obsahují „závažná sdělení, která jsou skrytá za bohatou metaforikou“ (Doležalová 2015: 17). Jsou vlastně slavnostní řečí, i když obsahují vedle sebe v řadě neznámá slova, archaismy, dialektismy, neologismy, tabuizovaná slova v křesťanském hodnotovém systému, zkrácená slova, trojí stupňované přirovnání, opakování slov a slovních spojení, elipsu slovesa být (např. *petrachtuje*, *hambalky*, jméno krále *Držgrešlička*, *panenko skákavá*, *kdos*), s čímž si malý čtenář neporadí a je mu nutná pomoc rodičů. P. Hruška k tomu dodává, že texty jsou „doslova prošpikovány nejroztodivnějšími slovy a slovními spojeními, jež se užívají ve chvílích emocionálního vzruchu“ (Hruška 2010: 297).

Na první pohled se pohádky odlišují především podle hrdinů. Vystupují zde především mladí hrdinové na odchodu z rodného domu, hledající první zkušenosti ve světě, procházejí cestou poznání sebe sama.

V prvním souboru vystupují postavy vysoce urozené – královské, které však prožívají denní starosti jako běžní lidé. Tzv. černobílost pohádkových postav je značně oslabena, charaktery nejsou neměnné, ale většinou se vyvíjejí od negativního k pozitivnímu (Doležalová 2015: 13), např. v pohádce *O králi, který nikdy neplakal* může král svými prvními slzami v životě oživit zemřelou manželku, v pohádce *O králi Jasnozřivém a slepci převozníku* král uznává svou chybu, ve zlomovém okamžiku přijímá trest, a tím vrátí život chlapci, který se utopil namísto jeho vlastního syna. Závěr pohádky *Král Kamenné srdce*, kde je hlavním hrdinou sirotek z hájovny, který zachraňuje princezny z lásky ke služebné Barborce, přináší kladnou změnu v králově chování:

„Jsou země hojnosti – a země prázdných mís. A jsou i králové se srdcem na dlani – a jsou i králové se srdcem jako kámen.

Někdy to upřímné po čase zkamení.

Někdy to kamenné po čase zhedvábní.

Záleží na lidech, co nablízku jim žijí.“ (Šiktanc 1994: 120)

V druhém souboru se jedná především o základních lidských vztazích: o lásce, sourozeneckých vztazích a přátelství mezi chudými lidmi i kouzelnými bytostmi (dešťová panenka, pasačka, kejklíř, tuláci, babice, vesnická dívka, dvojčata Dobrá moc a Zlá moc), k napravení charakteru záporné postavy dochází jen zřídka, trpkost a zatvrzelost zůstávají

(Doležalová 2015: 23). Protože hrdinové už necestují koňmo, ale po svých, je mnohem více prokreslena venkovská krajina protkaná strouhami a potoky, pěšinami a úvozy se šutry, křovinami, houštím a mlázím. P. Hruška podotýká, že se zde objevuje lidový obraz malých českých vsí, jehož hodnoty mnohokrát autor docenil ve své poezii. Bývá proto spolu s Janem Skácelem nazýván básníkem českého venkova (Hruška 2010: 282). Názvy pohádek často přímo i nepřímo evokují barevné vidění světa (pohádky *Stříbrný a Ryšavec*, *Nejčernější les*, *Duhová hora*, *Svatební šaty*, *Svatojánský oheň*), což je jedním z rysů Šiktancových básní 60. a 70. let.

Ve třetím souboru je popisován vřelý lidský vztah (milostný či přátelský) prostého člověka k osobám šlechtického původu (hraběcí dcera a pastucha, voják a mladý hrabě, komteska a kovář, sivá princka a chasník).

Poslední soubor se vrací především k prostým lidem, ale nechybějí ani urozené osoby (mládenec a dívka očarovaná macechou, kočí a hrabinka, chasník a ptáčníkova vnučka, služka a statkářčin syn, hodinář, který zachraňuje hraběcího syna i svou dceru). Důraz je kladen na lidovou moudrost a zručnost, mnohé postavy vynikají v několika řemeslech. Jsou charakterizovány především svým jadrným jazykem (citoslovce *herdek, jéminku, safraporte, prokrindáčka, můjtysvětekudrnatej, láryfáry, kozelkrálem, vcukuletu, morsec, tobyvtombylčert*), za kterým se kryje hluboká lidová moudrost a přirozené filozofování nad ušlechtilými lidskými vlastnostmi, ale i nad přírodními jevy.

Negativní vlastnosti jsou většinou spojeny s postavami urozenými, které ve své nevědomosti brání vysvobození zakleté bytosti, nebo ji samy způsobily. Zaslepuje je pýcha, nadržují špatným osobám, a i když prohlédnou, často ničemy nepotrestají. Prolomit kletbu a odčinit prohřešky za ně musí zástupná osoba, často neurozená, např. chudý člověk náhodou přicházející na hrad, nebo úmyslně vzdorující osudu, který přináší motiv vzpoury jako například i v poezii v básni *Michelangelo* (Šiktanc 1970: 78).

Z přírody autor čerpal inspiraci pro nadpřirozené postavy, často jsou zobrazeny jako temné nebo tajemné síly mezi nebem a zemí (např. třikrát poražená smrt přesto zvítězí, vezme člověku milovanou osobu). Z počátku vypadají jako lhostejné, kruté, ale nakonec z příběhu vyplývá, že se staraly o zachování odvěkého řádu (trest za zastřelení psa darovaného z vděku kouzelnou bytostí, Vládce hor a lesů pomáhá trojímu osvobození dobrých i zdánlivě zlých bytostí). Hrdina s nimi může promlouvat, ale jejich vzhled mu často zůstává utajen (Doležalová 2015: 24), např. tajemný hlas vládce Dešťové tvrze. Někdy se přeměňují v kouzelné babičky, tetky Pletky či dědečky, kteří hrdinovi pomáhají přímo, nebo v náznacích.

V uvozovkách by se pohádky mohly vnímat jako básně v próze díky bohatému jazyku, stylu a lexiku. Pohádky obsahují velké množství jazykových hříček (většinou citoslovcí a přísloví v podobě kompozit i celých vět): *vemjeďas* […] *tahaj kočku za vocas*, *abytokatspral*, veršovaných popěvků, vojenských, pracovních, milostných písní: *Svěcenej kůň trefí za noci i za dne. Kam otočí hlavu – tam hvězdička padne…*, rozpočitadel: *...čím ji mastí, kolomastí*, říkadel: *Čáry, máry – kosti, kůže… Královnou všech květů růže!*, hádanek: *ostřice, bojínek, trstí, schovala jsem modré oči do jediné hrsti*, kleteb, zaříkání, imitace modliteb: *pánbíčku v nebíčku, můjtyrozmilej jéžíšku na křížku* i popletené básně očarované královny-převoznice.

Šiktanc usiluje o zachování pohádkového tradicionalismu (užívá např. číslo sedm: sedm let ve světě, za sedmero horami a řekami), ale na druhé straně projevuje výrazné tendence aktualizační. Ve druhém souboru dochází nejen k lyrizaci textu, ale také ke specifické práci s grafickým členěním textu – přestává se krýt hranice mezi odstavci s hranicí mezi větami, jsou zachyceny myšlenkové pochody hrdinů (vnitřní monolog, váhání, nejistota, údiv, radost, štěstí). Především zdůrazňují nápodobu živého dialogu. L. Nováková na tuto skutečnost poukazuje také to, že autor rezignoval na tematickou a syžetovou originalitu, využívá principu opakování. Jedná se o variace stejného příběhu, opakují se i jména hrdinů. Nepřímo se tím odsouvá příběh do pozadí a upozorňuje se na jiné kvality (Nováková 2009a: 122 – 123).

Originální formální stránka pohádek tří posledních souborů si pohrává s běžnými motivy: motiv cesty (putování za smyslem života), motiv vertikálního putování: (kopec, hory, věž), motiv plnění tří úkolů, získání lásky, nalezení ztracené/začarované osoby, motiv nezištné pomoci. Autor zařazuje posuny v motivech: motiv nezaviněného zakletí, odvolání kletby, motiv přátelství a pomoci mezi mladým mužem a starcem, mezi mladou dívkou a stařenou.

Krajina nebo počasí jsou vykresleny na podobných principech, jako by byly součástí lyrické básně, např. úvod pohádky *Stříbrný a Ryšavec*:

> „JSOU MÍSTA NA SVĚTĚ, kde jak by den co den byla jen neděle…
> kde všecko v krajině čistotně prostřeno a v tiché rovnováze nebíčko i zem…
> kde šeptem chodí voda
> a šeptem ptačí křik…
> takže kdo o nich, o těch místech, ví, jako by našel poklad: má kam se utéci, když chce být chvíli sám – ať s radostí či žalem.
> A nemyslete:
> místa jsou to obyčejná. Pražádný přepych. Ani div…

třeba jen dlouhatánská louka – od kraje do kraje huňatý trávníček – a za ní modrý les, vzpřímený v pozoru, jak bys ho vystříhal z bledého obzoru…
ještě v poli stoh…
a ještě uprostřed v té husté zeleni tři statné javory, košaté, vysoké, skoro až do nebe, v nichž vrže povětří a starodávné dřevo.“ (Šiktanc 2000: 33)

Ústředním prostorem pohádky se stává právě toto obyčejné, ale zároveň kouzelné místo se třemi javory. Dochází až k mytizaci oblíbeného místa. V jednom z javorů je ukryta duše matky hlavní hrdinky, která se na její radu vydává hledat pomoc pro zajatého otce. Zároveň je to pohádka o nesmyslném válečném řádění, které zanechává nejvíce mrtvých a zraněných mezi chudými lidmi.

L. Doležalová podotýká, že v duchu „poetiky všedního dne“ spojené s časopisem *Květen* autor nahlíží na svět zdola, skrze drobnosti a detaily oslavuje všední, každodenní život (Doležalová 2015: 20 – 21): např. přirovnání slunce k běžnému kuchyňskému nádobí: „v nebi slunce na věšáčku jak umytý talíř“, nebo popis vesnice jako posypané cukřenkou pro radost i pro smutek (Šiktanc 2009). V poezii dochází k podobným přirovnáním, i když v surovější podobě: „Slunce jak prázdný sud viselo u nebe“ (báseň *Michelangelo*, Šiktanc 1970: 77).

P. Hruška si všímá, že nejen v Šiktancových básních, ale i v pohádkách je zachycen čas přírodní, historický i mýtický: „[…] i v pohádkách se objevují náznaky modlitby, zvolání k Bohu, tradice a řád tradiční vesnice, křesťanské i předkřesťanské archetypy“ (Návratová 2006: 46), např. číslu 13 je přisuzována negativní energie (prokletí – 13 černých pírek na hrdličce), ale i pozitivní (hrdlička proměněná v dívku čeká na milého v třináctém pokoji) v pohádce *Černé peří* (Šiktanc 2016).

L. Nováková i R. Ličková si všímají využití barev a zvuků jako prostředků dotváření lyrického rozměru Šiktancových textů, ve kterých se často pracuje s barvami, barevným tónováním a s navozením barevného či sluchového vjemu (např. dojem tekutosti, plynulosti). Výrazná barevná prokomponovanost se objevuje především v poezii, práce s barvami se v jednotlivých pohádkových souborech liší. V *Královských pohádkách* barvy zdůrazňují určitý detail, nebo je pomocí určitých přídavných jmen pocit barvy navozen, i když není přímo zmíněna, např. závěr pohádky *O králi, který nikdy neplakal*: „Jen v okně dokořán letělo nad královstvím holubičí pápěří, třpytné a čistotné jak kradmá lidská slza“ (Šiktanc 1994: 25). V knize *O dobré a o zlé moci* nesou barvy mnohem důležitější úlohu, stávají se jedním z konstitutivních prvků (Nováková 2009a: 123 – 124).

Šiktanc pracuje s vizuálními a sluchovými vjemy jako prostředkem dotvoření lyrického rázu: slouží k navození určitých pocitů (např. bílá – mír, harmonie, krása; naopak ryšavá – vzdor). Bílé, bledé a pastelové pozadí využívá k vyniknutí určitého jevu (rudé zapadající slunce, trojice javorů). Na šedém, barevně nevýrazném a neutrálním pozadí je zachycen nejčastěji bílý kůň, holubička nebo postava zářivé, bělostné ženy. Prokresluje noční scény podobně jako malíř nemající daleko k baroknímu šerosvitu (Nováková 2009a: 124), protože pracuje metodou kontrastů, přechodů a prolínání (např. kontrastní spojení havraní stříbro).

Srovnejme několik řádků ze sbírky *Mariášky*, kde typické jambické enumerace zesilují úsečnost výrazu s *Královskými pohádkami*:

„A přestal jsem tedy lézt přímo. A šplhal jsem napříč.
Od břehu k břehu.
A rval jsem rukama trsy a hlínu a prach.
A mazal jsem si kalhoty.
A kabát.
A obličej.
A cpal jsem si hlínu do úst.
A do očí.“ (Šiktanc 1970: 25)

Ve sbírce *Královské pohádky* dochází k podobnému, i když kratšímu výčtu:

„Už už se křižoval. Už už se loučil s otcem. A s Terezkou. A s koněm Běláskem. A s koněm Stříbrňákem.“ (Šiktanc 1994: 173) P. Hruška k tomu poznamenává, že v těchto výčtech, jde „o vršení skutečnosti, o jakousi radost z mnohosti a z vyjmenovávání světa“ (Hruška 2010: 300).

L. Nováková polemizuje se Zdeňkem Karlem Slabým o tom, že tyto pohádky tvoří slepé rameno hlavního proudu české pohádkové tvorby, na které nelze navázat a které jsou ojedinělé v české tvorbě. L. Nováková se zamýšlí nad literárněhistorickým začleněním Šiktancových pohádek do vývojového kontextu českého pohádkářství a shledává, že se v nich projevuje nejen Hrubínův přístup s básnickým přesahem a romantizujícím náhledem na milostný motiv, spojnice s tvorbou Jana Drdy ve sféře ideové, ale také návaznost na autory 30. a 40. let, kteří volně adaptovali lidové pohádky. Jejich adaptace byly již natolik samostatné, že mířily k textům ohlasovým nebo plně autorským (Nováková 2009a: 118 – 119, Nováková 2009b, 45 – 53).

L. Nováková popisuje trojí přístup k lidové tradici ve 40. letech, který přinášejí díla Josefa Štefana Kubína (1864 – 1965), jenž využíval svérázné autorské stylizace do role lidového vypravěče, který promlouval ke zdatnému posluchači či čtenáři tak, jak je tomu i u Šiktancových pohádek.

Dále by sem patřilo dílo *Boží země. Pohádky lašského lidu* (1941) předčasně zemřelého Karla Dvořáčka (1911 – 1945). V osmnácti pohádkách (či pohádkových povídkách) mistrně propojil lidový materiál (především místní nářečí) se zdánlivě prostým stylem. Využíval velké množství dialogů dynamizujících text s náběhy k poetickému vyjádření.

Třetí autor Vojtěch Martínek (1887 – 1960) ve svém souboru deseti pohádek *U jasného plamene* (1946) využil především motivů a syžetů jihoslovanských, zbavil je cizokrajného zabarvení, zcela je počeštil. Jeho autorské pohádky mají charakter pohádkových ohlasů (Nováková 2009b, 45 – 53), které K. Šiktanc využil ve svých scénářích.

Šiktancovy pohádky nesou jistý přesah, který pochopí vyspělejší čtenář, nebo již dospělý. Obsahují mystifikace, nedořečení, výpustky, vrstvení náznaků, užití mnohovýznamových sdělení, neznámých výrazů. Důležitým motivem se stává vyřknutí jména, znovu pojmenování skutečnosti, což je typické i pro Šiktancovu poezii – poezie jako jmenování světa (Hruška 2010: 92). Zachycují tak jednu z tendencí autorské pohádky – tendenci ke stírání hranic mezi literaturou pro děti a mládež, což je dnes ovšem nejvíce vidět u žánru fantasy, kdy lze některé „dětské“ texty číst ve zcela odlišném světle, např. jako podobenství.

Důležitá je i doba sepsání pohádek. Přestože vyšly nedávno, jejich základy vznikaly od 60. let a některé by byly i vydány, kdyby nebyly zakázány cenzurou. Přirozený vývoj tohoto typu autorské pohádky (lyrizující tendence na jedné straně a na druhé čerpání z lidové tradice a náběh k fantaskní povídce) byl tak podvakrát násilně přetržen (v letech 1948 a 1968), proto se mohly jevit Z. K. Slabému jako ojedinělý jev v české literatuře. Pohádky balancují na hranici mezi poezií a prózou podobně jako mnohé Šiktancovy básnické sbírky, např. *Artézská studna* (1964), *Mariášky* (1970), *Srdce svého nejez* (1988). Pohádky jsou spjaty i se sbírkou *Český orloj*, která je koncipována jako rozhovory otce se synem Petrem. V pohádce *Černé peří* se vyskytuje také dvojice otce a syna, kteří nemohou najít společnou řeč a neustále se dohadují. Zaznívají zde i stejná jména vesnic jako v *Českém orloji,* např. píseň dvou rybářů:

„Pluju si k Hostouni,
pluju si k Hostouni,
kde zlatí okouni…
a hou a hou a hou…“ (Šiktanc 2016: 7–33)

V *Českém orloji* (báseň *Červenec*) je píseň protikladem k pláči:

„„Pojď!‘
skoro pláčeš.
A já zpívám si:

‚Šel vojáček k Hostouni,
měl na břiše kvér a houni – – -‘“ (Šiktanc 1970: 68)

K silné lyrizaci dochází i při popisu postav, u kterých jsou vykresleny především jejich obavy, smutky, stíny na duši, marná touha, propukající zášť a bezdůvodný hněv. Dalo by se říci, že pohádky posledních tří souborů mají strukturu příběhu přerývaného drobnými lyrickými miniaturami.

LITERATURA

Červenka 1996: Červenka, M. *Obléhání zevnitř*. Praha: Torst, 1996.

Doležalová 2015: Doležalová, L. *Sondy do českých imaginativních pohádek 90. let 20. století*. Brno: 2015. (Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.)

Hruška 2010: Hruška, P. *Někde tady. Český básník Karel Šiktanc*. Brno: Host, 2010.

Ličková 2004: Ličková, R. Vypravěčská strategie v Královských pohádkách. // *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století. Reflexe české tvorby a recepce*. Praha: Votobia, 2004, 99 – 111.

Návratová 2006: Návratová, E. *Sondy do pohádek Karla Šiktance. Dílčí analýza*. Brno, 2006. (Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.)

Nováková 2009a: Nováková, L. Básnické pohádky Karla Šiktance. Dvojí zastavení. // *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí: Kontexty, problémy, trendy*. Praha: Obec spisovatelů, 2009, 118 – 126.

Nováková 2009b: Nováková, L. *Proměny české pohádky. K historii žánru ve čtyřicátých letech dvacátého století*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Mokrá 2016: Mokrá, M. *Šiktanc, Karel. Hora Zlodějka*. <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36835/siktanc-karel-hora-zlodejka>. (2016-07-14).

Šiktanc 2016: Šiktanc, K. *Hora Zlodějka*. Praha: Karolinum, 2016.

Šiktanc 1995: Šiktanc, K. *Hrad Kost*. Praha: Mladá fronta, 1995.

Šiktanc 2009: Šiktanc, K. *Hrad Svícen*. Praha: Karolinum, 2009.

Šiktanc 1994: Šiktanc, K. *Královské pohádky*. Praha: Albatros, 1994.

Šiktanc 1970: Šiktanc, K. *Maryášky*. Praha: Mladá fronta, 1970.

Šiktanc 2000: Šiktanc, K. *O dobré a o zlé moci.* Praha: Albatros, 2000.